

ISBN 99918-955-0-7

Uppgerð av løgtingsvalinum

Dennis Holm og Bjarni Mortensen

Granskingardepilin fyri Økismenning
www.region.fo

NÁMSRIT 1/2002

Um námsrit:

Námsrit eru rit, ið kunnu nýtast sum undirvísingartilfar í føroyska skúlaverkinum, eitt nú í miðnáms- og handilsskúlum. Námsrit eru frágreiðandi lýsingar av samfelagsligum evnum og vera altíð skrivaði á føroyskum. Hava fólk handrit, sum tey halda eru egnaði til útgávu í Námsriti, eru tey vælkomn at seta seg í samband við depilin (sí adressu á forsiðuni).

Innihaldsyvirlit

Uppgerð av løgtingsvalinum.....	3
Valdømisvald umboð.....	3
Vald ømisvald umboð og l øgtingsvalið 1998.....	5
Eyka Vald umboð	5
Hv ø flokkur f ør tey eykavaldu umboðini?.....	7
Í hv øjum vald ømi skulu tey eykavaldu finnast.....	9
Keldur	11

Talvur

Talva 1. Tal av valdømisvaldum umboðum.....	3
Talva 2. Býtið av valdømisvaldum umboðum.....	4
Talva 3. Býtið av valdømisvaldum umboðum, atkvøðum og prosentbýtið.....	5
Talva 4. Bara 4 flokkar finga valdømisvald umboð við l øgtingsvalið 1998.....	6
Talva 5. Tal av umboðum, um hvørt umboð ”kostaði” tað sama, sum hjá Fólka flokkinum.....	7
Talva 6. Tal av umboðum flokkarnir, sum hava rætt til eyka Vald umboð, fáa.....	8
Talva 7. Býtið av eykavaldu umboð	8
Talva 8. Býtið av valdømis- og eykavaldu umboðum á flokkar.....	9
Talva 9. Uppgerð í smb. við eykavalda umboðið hjá Sambandsflokkinum	9
Talva 10. Býtið av valdømis- og eykavaldu umboðum á valdømi.....	10

Uppgerð av løgtingsvalinum

Tá løgtingsvalið er av og atkvøðurnar eru taldur upp, verður valið gjørt upp sambært løgtingsvallógini. Sambært hesi lóg eru 27 valdømisvaldir limir í løgtinginum og kunnu tað verða upp til 5 eykavaldir, soleiðis at talið av limum í løgtinginum í minsta lagi verður 27 og í mesta lagi 32 limir.

Skipanin við valdømisvaldum umboðum skal tryggja, at øll valdømini eru tryggjað eina ávísa umboðan á Føroya Løgtingi. Meðan skipanin við eykavaldum skal viga upp fyri ella tryggja eina rættvísari politiska umboðan (sí eisini niðanfyri viðv. eykavaldum umboðum).

Sambært løgtingsvallógini eru valdømini hesi, og talið av valdømisvaldum umboðum er sum víst í talvuni niðanfyri:

Talva 1. Tal av valdømisvaldum umboðum

Valdømi	Valdømisvald umboð
Suðuroyar valdømi	4
Sandoyar valdømi	2
Vága valdømi	2
Suðurstreymoyar valdømi	8
Norðurstreymoyar valdømi	2
Eysturoyar valdømi	5
Norðoya valdømi	4
Valdømisvald tilsamans	27

Valdømisvald umboð

Tá ið býtið av valdømisvaldum umboðum verður gjørt upp, verður atkvøðutalið hjá tí einstaka flokkinum í tí einstaka valdøminum býtt við 1; 2; 3; osfr. (sí Talvu 2. niðanfyri) – hetta útfrá hvussu nógv valdømisvald umboð eru í tí einstaka valdøminum. Í t.d. Sandoyar valdømi verður í mesta lagi býtt við 1 og við 2.

Um Suðuroyar valdømið verður tikið sum dømi so eru 4 valdømisvald umboð í Suðuroynni. Hugsast kann, at *ein* flokkur fær øll umboðini og í slíkum føri verður

atkvøðutalið hjá tí einstaka flokkinum býtt við 1; 2; 3; og 4– og tá vilja (býtingar)tølini hjá tí *eina* flokkinum eftir býtið vera tey 4 støstu tølini í talvuni. Um løgtingsvalið í 1998 verður tikið sum dømi, so varð tá ikki neyðugt at býta við meiri enn 2 fyri at finna tey 4 størstu (býtingar)tølini í talvuni– sí Talvu 2. niðanfyri.

Talva 2. Býtið av valdømisvaldum umboðum

	Býtt við 1	Býtt við 2
Fólkaflokkurin	494	247
Sambandsflokkurin	(4) 499	249,5
Javnaðarflokkurin	(1) 1.418	(2) 709
Sjálvstýrisflokkurin	39	19,5
Tjóðveldisflokkurin	(3) 629	314,5
Kristiligi Fólkafli.	52	26
Miðflokkurin	95	47,5
Verkamannafylkingin	50	50:2 = 25

Í Talvu 2. síggja vit, at Javnaðarflokkurin til Løgtingsvalið í 1998 fekk flestar atkvøður í Suðuroynni, og átti hann tí 1 valda løgtingsumboðið í Suðuroyar valdømi. Eftir at atkvøðurnar eru býttar við 2, hevur Javnaðarflokkurin við 709 atkvøðum framvegis fleiri atkvøður enn t.d. Tjóðveldisflokkurin, sum fekk 629 atkvøður, og áttu Javnaðarflokkurin tí eisini 2. valda umboðið. Tjóðveldisflokkurin átti tað 3. valda, meðan Sambandsflokkurin við 499 atkvøðum átti tað 4. og seinast valda løgtingsumboðið í Suðuroynni. Fólkaflokkurin fekk 495 atkvøður og var sostatt bert 5 atkvøður ov stuttur til at fáa løgtingsumboð valt í Suðuroynni við løgtingsvalið í 1998. Um tað hevði staðið á jøvnum millum Sambandsflokkin og Fólkaflokkin, so hevði verið lutakast.

Tá gjørt er upp, hvørjir flokkar fáa tey valdømisvaldu umboðini í teimum ymisku valdømunum, er eftir at staðfesta hvørji umboð hjá tí einstaka flokkinum eru vald– og verður hetta gjørt út frá hvør hevur fingið flestar atkvøður. Um Suðuroyar valdømi aftur verður brúkt sum dømi, so eru tey valevnini hjá Javnaðarflokkinum, ið hava fingið flestar og næstflestar atkvøður, vald, meðan tað valevnið, ið hevur fingið flestar atkvøður hjá Tjóðveldisflokkinum og Sambandsflokkinum er valt á løgting. Um tað stendur á jøvnum millum tvey valevni í sama flokki, so verður lutakast.

Valdømisvald umboð og lögtingsvalið 1998

Við lögtingsvalið í 1998 varð samlaða býtið av valdømisvaldum og prosentbýtið av atkvøðunum sum víst í talvuni niðanfyri:

Talva 3. Býtið av valdømisvaldum umboðum, atkvøðum og prosentbýtið

	Valdøminsvald umboð	Atkvøður	Prosent av atkvøðunum
Fólkaflokkurin	8	5.886	21,3 %
Sambandsflokkurin	5	4.995	18,0 %
Javnaðarflokkurin	6	6.063	21,9 %
Sjálvstýrisflokkurin	0	2.116	7,6 %
Tjóðveldisflokkurin	8	6.584	23,8 %
Kristiligi Fólkafl.	0	698	2,5 %
Miðflokkurin	0	1.125	4,1 %
Verkamannafylkingin	0	215	0,8 %
Tilsamans	27	27.682	100 %

Eykavald umboð

Sum vit síggja í Talvu 3., so kemur tað fyri, at flokkar ikki fáa líka nógv valdømisvald umboð, hóast flokkarnir samanlagt hava áleið sama prosentpart av atkvøðunum: Fólkaflokkurin og Javnaðarflokkurin hava áleið sama prosenttal av atkvøðum, men kortini fær Fólkaflokkurin 8 valdømisvald umboð, meðan Javnaðarflokkurin bert fær 6. Orsøkin til hettar er, at Fólkaflokkinum í 1998 eydnaðist at fáa valdømisvald í øllum sokallaðu "bílígu" valdømunum (Sandoy, Vágoy og Norðstreymoy), t.v.s. valdømir, ið eru so smá, at samanborið við tey stóru valdømini, so skulu bert fáar atkvøður til fyri at fáa eitt valdømisvalt umboð.

Fyri at viga upp fyri hesum skeiva býti, so skulu eykavald umboð býtast út til teirra, sum hava fingið lakastu valdømisumboðanina. Vit kunnu siga, at grundarlagið fyri hesum býti av eykavaldum er ein uppgerð yvir, hvussu nógv umboð flokkarnir *áttu* at hava fingið, um teir høvdu fingið umboð í mun til prosentpartin av atkvøðunum í øllum landinum tilsamans; tað koma vit aftur til.

Býtið av eykavaldum tingmonnum millum flokkarnar verður framt eftir hesum hátti:

1. Fyrst verður gjørt upp, hvussu nógvar atkvøðurnar eru í tali fyri alt landið – t.v.s. hvussu nógv fólk hava atkvøtt til løgtingsvalið.
2. Síðani verður gjørt upp, hvussu nógvar atkvøður hvør einstakur flokkur hevur fingið í øllum valdøllum tilsamans.
3. Tað samlaða talið av atkvøðum fyri alt landið verður hereftir býtt við talinum av valdømisvaldum (27). Tað samlaða talið av atkvøðum í 1998 var 27.682, tvs.: $27.682 : 27 = 1.025,3$. Teir flokkar, sum ikki hava í minsta lagi 1.025 atkvøður (ella $1/27$ part av atkvøðunum), fáa onki eykavald umboð. Sostatt kundu hvørki Kristiligi Fólkaflokkurin ella Verkamannafylkingin fáa eykavald umboð við Løgtingsvalið í 1998 (sí Talvu 3. omanfyri).
4. Eftir hetta verður talið av atkvøðum hjá tí einstaka flokkinum býtt við talinum av valdømisvaldum, sum tann sami flokkur hevur fingið.

Vit brúka aftur løgtingsvalið 1998 sum dømi:

Talva 4. Bara 4 flokkar finga valdømisvald umboð við løgtingsvalið 1998

Flokkur	Atkvøður	Valdømisvald	Atkvøður býttar við valdømisvaldum
Fólkaflokkurin	5.886	8	$5.886 : 8 = 735,8$
Sambandsflokkurin	4.995	5	$4.995 : 5 = 999$
Javnaðarflokkurin	6.063	6	$6.063 : 6 = 1.010,5$
Tjóðveldisflokkurin	6.584	8	$6.585 : 8 = 823$

Á hendan hátt verður funnið fram til, hvussu nógvar atkvøður í miðal fara til hvørt valdømisvalt umboð; populært sagt: *“hvussu nógvar atkvøður hvørt umboð kostar”* ella *“hvussu dýrt ella bíligt hvørt umboð er”*. Í Talvu 4. síggja vit, at Fólkaflokkurin fekk tey *“bíligastu”* valdømisvaldu: Hvørt valdømisvalt umboð *“kostaði”* í miðal bert 735,8 atkvøður; Javnaðarflokkurin fekk tey *“dýrastu”* valdømisvaldu umboðini: Hvørt valdømisvalt umboð *“kostaði”* heilar 1.010,5 atkvøður í miðal.

- Tann flokkur, sum hevur *lægsta* miðaltalið, í hesum føri (1998) Fólkaflokkurin, fær onki eykavald umboð.
- Miðaltalið hjá tí flokkinum, sum hevur *lægsta* miðaltalið verður hereftir brúkt sum útgangsstøði, tá roknað verður út, hvussu nógv eykavald umboð skulu vera. Til løgtingsvalið í 1998 hevði Fólkaflokkurin lægst miðaltal, har hvørt umboð *“kostaði”* 735,8 atkvøður:

- Atkvøðurnar hjá hinum flokkunum verða sostatt býttar við hesum miðaltalið fyri at finna fram til, hvussu nógv umboð hinir flokkarnir áttu at fingið, um teir høvdu sama miðaltal.

Talva 5. Tal av umboðum, um hvørt umboð ”kostaði” tað sama, sum hjá Fólkaflokkinum

	Atkvøður	Tal av umboðum, um hvørt umboð ”kostaði” tað sama, sum hjá Fólkafl.	Valdømis vald umboð
Sambandsflokkurin	4.995	$4.995 : 735,8 = 6,78 \approx 7$	5
Javnaðarflokkurin	6.063	$6.063 : 735,8 = 8,24 \approx 8$	6
Sjálvstýrisflokkurin	2.116	$2.116 : 735,8 = 2,87 \approx 3$	0
Tjóðveldisflokkurin	6.584	$6.584 : 735,8 = 8,94 \approx 9$	8
Miðflokkurin	1.125	$1.125 : 735,8 = 1,52 \approx 2$	0
Tilsamans	20.883	29	19

- Um hvørt umboð hjá hinum flokkum ”kostaði” tað sama, sum umboðini hjá Fólkaflokkinum, so høvdu hesir flokkar tilsamans fingið 29 løgtingsumboð.
- Samlaða talið av valdømisvalum umboðum, sum hesir flokkar sínamillum fingi við løgtingsvalið í 1998, var 19 umboð: Fólkaflokkurin fekk 8 umboð (tils. 27).
- Talið av valdømisvaldum, sum flokkarnir *hava fingið* sínamillum, verður drigið frá talinum av umboðum, sum flokkarnir *høvdu fingið* útfrá talvuni omanfyri. T.v.s. $29 - 19 = 10$; og *áttu* flokkarnir sostatt at fingið 10 eykavald umboð at býta sínamillum, skuldi talan verðið um eitt rætt býti. Men sambært løgtingsallógini kunnu í mesta lagi vera 5 eykavald umboð.
- Samanlagt fingi flokkarnir, sum hava rætt til eykavald umboð, sostatt 24 umboð til løgtingsvalið í 1998. t.e. 19 valdømisval og 5 eykavald.

Eftir er at gera upp, hvør flokkur fær tey eykavaldu umboðini.

Hvør flokkur fær tey eykavaldu umboðini?

Tá gjørt verður upp, hvussu tey eykavaldu umboðini skulu býttast, verður samlaða atkvøðutalið hjá flokkunum, ið hava rætt til eykavald umboð, býtt við samlaða talinum av umboðum (bæði valdømis og eykavaldum), ið hesir flokkar sínamillum fáa.

- Við løgtingsvalið í 1998 fingi flokkarnir 20.883 atkvøður og tilsamans 24 umboð: $20.883 : 24 = 870,13$
- Hvørt av teimum 24 umboðum ”kostaði” also 870,13 atkvøður.

- Samlaða talið av atkvøðum hjá tí einstaka flokkinum verður so býtt við 870,13, fyri at finna fram til, hvussu nógv umboð, hvør flokkur hevur rætt til. Aftur her verður løgtingsvalið í 1998 brúkt sum dømi:

Talva 6. Tal av umboðum flokkarnir, sum hava rætt til eykavald umboð, fáa

	Atkvøður	Talið av umboðum flokkurin hevur rætt til
Sambandsflokkurin	4.995 atkvøður	$4.995 : 870,13 = 5,74 \approx 6$
Javnaðarflokkurin	6.063 atkvøður	$6.063 : 870,13 = 6,96 \approx 7$
Sjálvstýrisflokkurin	2.116 atkvøður	$2.116 : 870,13 = 2,43 \approx 2$
Tjóðveldisflokkurin	6.584 atkvøður	$6.584 : 870,13 = 7,56 \approx 8$
Miðflokkurin	1.125 atkvøður	$1.125 : 870,13 = 1,29 \approx 1$
		Umboð tilsamans 24

Fyri at finna fram til, hvussu nógv eykavald umboð tann einstaki flokkur hevur rætt til, so verður talið av valdømisvaldum umboðum, sum tann einstaki flokkurin *hevur fingið*, drigið frá talinum av valdømisvaldum umboðum, sum flokkurin *”átti at havt”*. Við løgtingsvalið í 1998 var hetta soleiðis:

Talva 7. Býtið av eykavaldum umboð

	Tal av umboðum flokkarnir ”áttu at havt”	Valdømisvald umboð	Eykavald umboð
Sambandsflokkurin	6	5	1
Javnaðarflokkurin	7	6	1
Sjálvstýrisflokkurin	2	0	2
Tjóðveldisflokkurin	8	8	0
Miðflokkurin	1	0	1

Soleiðis varð funnið fram til endaliga tingmannabýtið flokkanna millum á løgtingsvalinum í 1998, har talið av valdømis og eykavaldum umboðum hjá tí einstaka flokkinum gjørdist hetta:

Talva 8. Býtið av valdømis- og eykavaldum umboðum á flokkar

	Valdømisvald umboð	Eykavald umboð	Tilsamans
Fólkaflokkurin	8	0	8
Sambandsflokkurin	5	1	6
Javnaðarflokkurin	6	1	7
Sjálvstýrisflokkurin	0	2	2
Tjóðveldisflokkurin	8	0	8
Miðflokkurin	0	1	1
Tilsamans	27	5	32

Í hvørjum valdømi skulu tey eykavaldu finnast

Eftir er so at finna fram til, hvørjum valdømi, tey eykavaldu umboðini, verða vald í. Her er avgerandi hvussu nógvar ”avlops-atkvøður” teir fyra flokkarnir, sum fáa eykavald umboð, hava í tí einstaka valdøminum. Sum dømi kunnu vit brúka Sambandsflokkinn, sum við løgtingsvalið í 1998 fekk 1 eykavalt umboð.

- Við løgtingsvalið í 1998 fekk Sambandsflokkurin 4.995 atkvøður og 5 valdømisvald umboð, umframt 1 eykavalt umboð. Í miðal ”kostaði” hvørt umboð ($4.995 : 6 =$) 832,5 atkvøður, og verða hesar atkvøður frádrignar atkvøðunum í tí einstaka valdøminum.

Talva 9. Uppgerð í smb. við eykavalda umboðið hjá Sambandsflokkinum

Valdømi	Valdømisvald umboð	Avlopsatkvøður
Suðuroyar valdømi	1	$499 - 832,5 = (-333,5 \approx) 0$
Sandoyar valdømi	0	$95 - 0 = 95$
Vága valdømi	1	$473 - 832,5 = (-359,5 \approx) 0$
Suðurstreymoyar valdømi	1	$1.673 - 832,5 = 840,5$
Norðurstreymoyar valdømi	0	$446 - 0 = 446$
Eysturoyar valdømi	2	$1.533 - 1665 = (-132 \approx) 0$
Norðoya valdømi	0	$275 - 0 = 275$

Sum sagt, so hevði Sambandsflokkurin ræt til 1 eykavalt umboð, og hetta umboð verður valt í tí valdøminum, har Sambandsflokkurin hevði flestar avlopsatkvøður. Við løgtingsvalið í 1998 var hetta í Suðurstreymoyar valdømi.

Sama mannagongd verður gjøgnumførd fyri hvønn flokk, ið fingur eykavaldumboð. Umframt Sambandsflokkinn, so fekk Javnaðarflokkurin 1 eykavalt umboð, Sjálvstýrisflokkurin 2 og Miðflokkurin 1 eykavalt umboð. Umboðið hjá Javnaðarflokkinum varð valt í Norðurstreymi, umboðini hjá Sjálvstýrisflokkinum vórðu vald í Eysturoynni og í Suðurstreymoy, meðan umboðið hjá Miðflokkinum varð valt í Suðurstreymoy.

Soleiðis varð funnið fram til endaliga býtið av valdømis- og eykavaldum umboðum til løgtingsvalið í 1998.

Talva 10. Býtið av valdømis- og eykavaldum umboðum á valdømi

Valdømi	Valdømisvald umboð	Eykavald umboð
Suðuroyar valdømi	4	0
Sandoyar valdømi	2	0
Vága valdømi	2	0
Suðurstreymoyar valdømi	8	3
Norðurstreymoyar valdømi	2	1
Eysturoyar valdømi	5	1
Norðoya valdømi	4	0
Valdømisvaldir tilsamans	27	5

Keldur

- Arnbjerg, Holger.** 1990. *Tingmannabýtið 1990*. Tórshavn. Dimmalætting nr. 136, 1990.
- Løgmannskrivsstovan.** *Løgtingið 30. apríl 1998, uppgerð av valinum*. Tórshavn. 1998. Løgmannskrivsstovan.
- Løgtingsvallógin.** 1978. Løgtingslóg nr. 49 frá 20.07.1978 um *Val til Føroya Løgting* sum seinast broytt við Ll. nr. 27 frá 21.03.2002.
- Wang, Zakarias.** 1988. *Stjórn málafrøði*. Tórshavn. Forlagið Futura, 1988.